

EDITORIAL

Balabagan ang pagpamahug nga layi militar sa kampus

Maitom ang tuyo sang pasistang rehimen Duterte. Sa idalum sang kaakig ni Rodrigo Duterte kag sang iya mga tinawo sa mga estudyante kag manunudlo nga hilway nagapahayag sang pagpamatuk sa iya pasistang rehimen, luyag niya nga ipaidalum ang mga unibersidad sa iya tiranikong pagginahum.

Sa nagligad nga pila ka semana, gingamit ni Bato dela Rosa, sunud-sunuran nga idu-ido ni Duterte, ang iya pwesto sa Senado, agud taghulan ang mga aktibistang pamatan-on kag ang mga manunudlo. Kon anano nga basura ang ginhimo ni Dela Rosa sa handum nga ipiton ang mga organisasyon sang pamatan-on kag mga manunudlo. Desperado nga argumento naman ang pagpahadlok sang AFP nga bangud ginadilian sila nga magsulod sa kampus, indi nila makapunggan pananglitan may pagpangluthang sa sulod sang mga eskwelahan.

Ginapamilit sang mga pasistang ahente ang pagpabasura sa kasug-

tanan Soto-Enrile nga ginpirmahan sadtong 1982. Ang kasugtanan nga ini isa sa pinakamalalahanon nga panubli sang mga estudyante sa ila pagpakigbato sa diktadurya ni Ferdinand Marcos para itib-ong ang demokrasya kag mapalambo ang kahilwayan akademiko sa mga kampus. Kasugpon diri ang kasugtanan nga University of the Philippines-Department of National Defense (UP-DND) sadtong 1989 nga nagatalana sang kapareho nga pagdumili nga magsulod sa kampus ang mga tinawo sang AFP kag PNP.

Pinakatuyo ni Dela Rosa kag
"Balabagan...", *sundan sa pahina 2*

4 AK47, nakumpiska sang BHB-MisOr

NAGLAWIG SANG LIMA ka minuto lang ang walay lupok nga armadong aksyon sang isa ka yunit sang Bagong Hukbong Bayan (BHB) batuk sa isa ka mapanghalit nga planta sang enerhiya sa Misamis Oriental sadtong Agosto 19 sang aga.

Nakumpiska sa reyd ang apat nga ripleng AK47 kag 200 bala halin sa mga gwardya sang AY 76 Security Agency nga nakatalana nga mga bantay sang Minergy Power Corporation (MCP) sa Barangay Quezon Heights sa banwa sang Balingasag. Nakuha man sang mga Pulang hangaway ang pila ka radyo halin sa mga gwardya.

Ginapadalagan sang MPC ang isa nga 165-MW *coal power plant* sa higad sang Macajalar Bay. Ginahaboy sang planta sa baybay nga ini kag sa kalapit nga lugar ang basura nga makahililo nga kemikal. Bunga sini, ginareklamo

"AK47...", *sundan sa pahina 3*

"Balabagan..." halin sa pahina 1

sang mga upisyal sang AFP kag PNP nga kuhaan sang mga sablag para pabaskugon ang presensya sang mga pulis kag suldado sa sulod sang mga kampus nga siling nila may "kinamatarung" man magtigayon sing "indoktrinasyon" sa mga estudyante. Sa ginatus-gatos nga mga bulut-huan, ginatigayon na subong sang AFP kag PNP ang amo nga kampanyang indoktrinasyon sa porma sang mga "youth leadership forum," "information drive," "training" o "immunization" (o "pagbakuna") batuk sa "balatian nga komunismo" para batuan ang "komunista nga impiltrasyon" sa mga eskwelahan.

Ginabansagan diri ang mga ak-tibistang organisasyon nga "mga prente" sang Partido Komunista. Ginatudlo sang AFP kag PNP nga ang kritisismo kag pagbato sa nagaharing rehimen kag sistema lunsay puro bunga sing "komunista nga ahitasyon." Pilit nga ginatabunan sang pasistang ideolohiya ang pagluntad sing pagpamigos kag pagpanghimulos kag kawad-on sing pungsodnon nga kahilwayan nga amo ang pina-kaugat sang armado kag di-armado

nga pagbato sang banwa.

Ang luyag subong sang AFP nga ipaidalum ang mga unibersidad sa desisyon sang militar kag magserbi nga tungtungan para sa pagpalapnag sing pasistang doktrina nga ini. Sa sandigan, ang presensya sang mga armadong estado baliskad sa pagluntad sang kahilwayan akademiko sa sulod sang mga unibersidad. Dul-ong sini ang pagpamahug o intimidasyon sa mga estudyante kag manunudlo, mga siyentista kag mananalawsaw. Indi mahimo nga maglambo ang intelektwal nga pagpaminsar kon ang akademya yara sa idalum sang armadong pagpamahug sang estado. Nagadamgo si Duterte nga mapabalik ang panahon ni Marcos kon sa diin ang akademya nagserbi nga tagapal-pnag sang upisyal nga linya sang "bagong lipunan." Luyag niya nga bantayan sang iya armadong mga ahente kag gamhan sing mga merse-naryong intelektwal.

Baliskad sa pasismo ang liberal nga tradisyon sang kahilwayan aka-demiko. Para sa mga pasista, indi dapat ginahatagan sing lugar ang mga paminsaron o panan-awan nga wala nagapaidalum o nagatib-ong sa

dogma o doktrina sang nagaharing sistema. Ang pagpahayag sing suporta sa patriyotiko kag demokratikong interes sang banwa o pagpresentar sang kritisismo sa subong nga sistema kag pagpadalagan ginabilang nga subersyon o nagaserbi sa armadong rebolusyon.

Kon pahanugutan nga hilway makasulod ang AFP kag PNP sa mga kampus, mas hayagan kag malala ang pagahimuon nga pagpanilag kag pagpang-ipit sang mga pasistang ahente sang rehimeng Duterte batuk sa mga estudyante kag manunudlo. Ang presensya nila intimidasyon para puggan ang mga pamatan-on nga mag-entra sa mga organisasyon, pagtilipon o pagpahayag batuk kay Duterte. Labi nga pagtapna sa demokratikong kinamatarung sang mga estudyante kag manunudlo ang igabunga sang amo nga tikang. Sa malip-ot nga pulong, pagpataw sang layi militar sa kampus ang katapusan nga kahulugan sini.

Ang tanan nga mga tikang nga ini sang AFP kag PNP ginahimo sandig sa doktrina nga *counterinsurgency* nga amo na subong nagadominar nga polisiya sang rehimeng Duterte. Pagpatuman ini sang "whole-of-nation approach" o "sa pamaagi sang bug-os nga nasyon" nga wala sing iban nga tuyo kundi ipaidalum sa militar ang bug-os nga pungsod. Luyag sini ngsa kontrolon pati ang mga ahensya pang-ideolohiya, pangkultura, pangpangabuhian kag pangserbisyo agud magserbi ang mga ini sa "counterinsurgency" sa kahalitan sang interes kag kinahanglanon sang pumuluyo. Ang magbalibad nga magsuporta sa AFP yara sa peligro nga makasuhan nga "simpatisador sang komunista." Lampas sa "pungsodnon nga depensa" kag "kalinungan kag kasulhayan," pinapasilabtan sang AFP kag PNP ang tanan nga aspeto sang katilingban sibil.

Dapat lubos nga makita sang tanan nga ang pagpamahug nga layi militar sa mga unibersidad hugotb nga nakaangut sa pagluntad sang layi militar sa Mindanao kag sa di-deklaradong layi militar sa Negros, Samar, Bicol kag bilog nga pungsod.

Tuig L No. 16 | Agosto 21, 2019

Ang *Ang Bayan* ginabantala sa lenggwahe nga Pilipino, Bisaya, Iloko, Hiligaynon, Waray kag Ingles.

Nagabaton ang *Ang Bayan* sang mga kontribusyon sa porma sang mga artikulo kag balita. Ginabuyok man ang mga bumalasa nga magpaabot sang mga saway kag rekomendasyon sa ikauswag sang aton pahayagan.

[instagram.com/progressiveviews](https://www.instagram.com/progressiveviews)

[@prwc_info](https://twitter.com/prwc_info)

cppinformationbureau@gmail.com

Kaundan

Editorial: Balabagan ang pagpamahug nga layi militar sa kampus	1
4 AK47, nakumpiska sg BHB-MisOr	1
Armadong pagbato sa todo-gera sa Bicol	4
Desperado nga pagtapna sa pamatan-on	4
Militarisasyon sa kampus, ginpamatukan	5
FMO sang AFP sa Bukidnon	6
Mga opensiba batuk sa FMO sa Bukidnon	8
Paglapak sa mga tawhanong kinamatarung sa Bukidnon	9
200 pamilya, nagbakwit sa Caramoan	10
Piketlayn sa Pepmaco, ginbungkag	11
FFM sa Isabela	11
P113.7 M-balor mga libro, nakatambak	11
3 patay, ginatos ginditine sa Baseco	11
Adlaw sg Pagkasubo para sa Negros	12
Dengvaxia, ginpaboran ni Duterte	12
Bagong pasilidad para sa militar sang US	12
Mga protesta sa Hongkong	13
Sunog sa kagulangan sg Amazon	13

Ang *Ang Bayan* ginabantala duha ka beses kada bulan sang Komite Sentral sang Partido Komunista ng Pilipinas

"Balabagan..." halin sa pahina 2

Ginatulod ini sang mga pasista nga ara sa likod sang lapnagon nga abuso militar kag paglapas sa mga tawha-nong kinamatarung, pagpang-ipit sa mga pwersang kga oposisyon, pagtapna sa mga welga, sa paghimakas sang mga mangunguma kag iban pang porma sang pagpamigos. Kasugpon man ini sang hagna nga ibalik ang Layi Kontra-Subersyon (kon sa diin krimen ang mangin katapu sang Partido) kag amyendahan ang Human Security Act agud himuon nga labing matalum nga hinganiban para tapnaon ang demokratikong pagpahayag kag paghulag.

Luyag sang rehimeng Duterte nga pahipuson ang mga estudyante kag manunudlo nga kalakip sa pina-kaaktibo sa pagpahayag sang kritisismo kag pagpamatuk sa pasismo. Tuyo sang rehimeng Duterte nga busalan ang bibig kag lupigon ang mga aktibista agud wala sang sablag ang pagpataw sini sang mabug-at nga mga polisiya lakip ang bag-o nga mga buhis, pork barrel kag dumuluong pagpangutang, ang pagluib ni Duterte sa interes sang pungsod, sa pagluhod sini sa China kag sa US, ang plano nga "charter change" kag iban pang kontra-pumuluyo nga tikang.

Ugaling pat-ud nga mapaslawan ang tuyo ni Duterte kag sang AFP kag PNP nga kugaon ang kinamatarung akamediko kag maghari ang layi militar sa kampus. Ginsug-alaw ini sang mabaskog nga pagpamatuk sa mga nagtaliwan nga adlaw. Kon igapamilit ini ni Duterte, piho nga mas daku kag malaparan pa nga pagbato, diskurso kag debate akademiko kag protesta sa karsada ang igasug-alaw diri sang mga estudyante kag manunudlo sa bug-os nga pungsod.

Mas labing mapaslawan ang pagpamigos nga ini sa mga estudyante kag manunudlo nga pungan sila nga magsuporta kag magpasakup sa armadong paghimakas. Bangud sa padihot nga pasista ni Duterte, labing mas madamu pa ang mabuyok nga magbulig o magpasakup sa Bagong Hukbong Bayan nga amo ang tunay nga nagatiglawas sa patriyotiko kag demokratikong interes sang banwa. AB

"AK47..." halin sa pahina 1

sang mga residente sa BHB nga nag-angkon sila sang nagkalainlain nga balatian lakip ang hapu, pagkalingin kag sore eyes makaligad nangin lubos ang operasyon sang planta sadtong Septyembre 2017.

Naghimo man sang imbestigasyon ang sangguniang panlalawigan sang Misamis Oriental pero wala man sang may natabo, suno kay Ka Nicholas Marino, tagapamaba sang BHB-Misamis Oriental. Ang MPC ginapanag-iyahan sang pamilyang Nepomuceno, mga burukrata-kapitalista nga nakabase sa Pampanga. Nahatagan ini sang lisensya ng magtukod kag mag-opereyt sang planta pang-enerhiya sadtong panahon sang rehimeng Ramos. Solo ini nga tagasuplay sang kuryente sa bilog nga syudad sang Cagayan de Oro kag Phividec Industrial Estate sa Tagoloan, Misamis Oriental.

Samtang, ginhimutig ni Ka Malem Mabini, tagapamaba sang BHB-North Central Mindanao Region (NCMR), ang wala basehan nga pagpahambog sang pasistang pangulo nga si Rodrigo Duterte nga naparalisa na ang mga operasyon sang BHB sa rehiyon.

Sa kamatuoran, siling niya, 13 taktikal nga opensiba na ang ginlungsar sang BHB-NCMR batuk sa mga tropa sang Armed Forces of the Philippines (AFP) halin Hulyo 28 tubtub Agosto 9. Masobra 30 suldado ang napatay kag di magnubo sa 20 ang napilasan sa kubay sang AFP.

Sadtong Agosto 9, gin-atake sang BHB-NCMT ang mga tropa sang 65th IB sa Sityo Kibulag, Barangay Bagoaingod, Togoloan 2, sa lindero sang Bukidnon kag Lanao del Sur. Napatay ang isa ka suldado samtang napilasan ang apat nga iban pa. Antes sini, gin-ambus ang mga tropa sang 8th IB sa Sityo Mahanao, Barangay Bulonay, Impasug-ong, Bukidnon. Tatlo nga suldado ang napatay.

Isa ka suldado sang 26th IB ang napatay kag isa pa ang napilasan sang ambuson sila sang BHB-Agusan del Sur sa Kilo-

metro 30, Barangay Mahayahay, San Luis, Agusan del Sur sadtong Agosto 5.

Sa Cagayan de Oro City, apat nga suldado sang 65th IB ang napatay kag walo ang napilasan sa taktikal nga opensiba nga ginlungsar sang BHB-Misamis Oriental sadtong Hulyo 30 sa Barangay Pigsang-an.

Ginbunalan sang BHB-Agusan del Norte sadtong Hulyo 28 ang mga tropa sang 23rd IB sa Sityo Hinandayan, Barangay Camagong sa Nasipit. Lima nga suldado ang napatay kag lima ang napilasan.

Sa pihak nga bahin, ginhatagan sing pinakamataas nga pasidungog sang rebolusyonaryong kahublagan ang duha ka Pulang hangaway nga sanday Jenos Bade (Ka Bebs) kag Edmar Laruya (Ka Lenon), nga isangan nga naghalad sa ila kabuhi para sa kadalag-an sang nasambit nga armadong aksyon.

Sa Northern Samar, madinalagon nga nakalungsar sang mga operasyon ang mga yunit sang BHB batuk sa mga tropang militar nga responsable sa pagpatay, pagistraping sa mga sibilyan, kag pagharas sa isa ka barangay kapitan.

Suno sa report sang BHB-Northern Samar, indi magnubo sa apat nga suldado sang 20th IB ang napatay sa ginlungsar ang nga mga aksyong militar sang BHB.

Sadtong Agosto 11, ginharas sang mga Pulang hangaway ang mga tropa sang 20th IB sa Gook, Catubig. Sa adlaw man nga ina, isa ka katapu sang CAFGU ang napilasan sa operasyong haras nga ginlungsar sang isa ka yunit sang BHB sa ila detatsment sa Barangay Poponton, Las Navas. AB

Armadong pagbato sa todo-gera sa Bicol

MASOBRA 20 KOORDINADO nga aksyong militar ang ginlunsar sang Bagong Hukbong Bayan (BHB)-Bicol sa nagkalainlain nga bahin sang rehiyon sadtong Agosto 19-21. Tampok diri ang ambus sa mga myembro sang Philippine National Police sa Barangay Alegria, Pio V. Corpuz, Masbate kon sa diin pito ka pulis ang napilasan. Naglunsar man sang operasyong haras sa mga kampo sang kaaway sa Sorsogon kag Legaspi City.

Antes sini, 33 suldado ang napatay kag 21 iban pa ang napilasan sa mga opensiba sang BHB-Bicol halin Marso tubtub Hunyo sining tuig. Sa isip nga ini, 15 ang napatay samtang 12 ang napilasan sa pwersa sang 2nd IB sa mga serye sang operasyong demolis nga gintigayon sang BHB-Masbate sadtong Abril 29, Hunyo 2 kag Hunyo 9 sa mga barangay sang Progreso kag Cawayan, San Fernando, kag Barangay Malinta, Masbate City.

Sa parehong prubinsya, duha nga operasyong haras ang ginhimo sadtong Mayo 22 sa Barangay Banahao, Dimasalang kag sa Barangay Casabangan, Pio V. Corpuz. Ginharas man ang hedkwarters sang 2nd IB sa Barangay Bacolod, Milagros sadtong Hunyo 10 kag sa Barangay Armenia, Uson sadtong Hunyo 12. Sa Barangay Daraga sa Placer, ginsunog ang BHB ang ginatukod nga detatsment sang PNP Special Action Force sa parehong adlaw.

Sa Camarines Sur, siyam nga tropa sang 22nd IB ang napilasan sa dungan nga ambus kag operasyong haras sang mga yunit sang BHB-West Camarines Sur (Norben Gruta Command) sa detatsment

sang militar sa Sityo Dinumpilan, Barangay Malinao, Libmanan. Isa ka suldado kag tatlong elemento sang CAFGU ang napilasan. Ginpadapatan sing pauna nga tambal sang mga medik sang BHB ang mga nagsurender nga pilason. AB

Desperado nga pagtapna sa pamatan-on

Bag-o nga desperado nga tuyo sang rehimeng Duterte, paagi sa komikero sini nga si Sen. Ronald “Bato” dela Rosa, nga busalan ang mga estudyante sang maghiwat ini sing pagbista sa Senado angut sa kuno nadula nga menor-de-edad nga mga aktibista.

Gingamit ni Dela Rosa ang problema nga pangpamilya sa tunga sang mga ginikanan kag anak nila nga aktibista agud samaran ang progresibo kag kritikal nga tindog sang mga estudyante kag ila mga organisasyon.

Nag-angay nga gago si Dela Rosa sang mag-atubang ang nasambit nga “nadula” nga mga aktibista nga sanday Alicia Lucena sang Anakabayan kag Lory Caalman sang Kabataan Partylist, kag ginpanginwala ang iya mga pahayag. Siling sang mga aktibista, wala sila nadula, kag indi man sila menor-de-edad. Nanindugan sila nga indi paggamiton sang pulis kag militar ang ila mga pamilya para samaran ang ila organisasyon kag magsulong sang mga dugang nga kontra-pamatan-on nga polisiya.

Pareho sa ginalauman, gingatungan ang palabas sang mga militaristang gaway sang rehimen kag gingamit nga tapalan para hatagan-rason ang plano nga pag-amyenda sa Human Security Act, kag pagpamahug sang pagbalik sa layi nga anti-subersyon.

Ginbukas man sang Philippine National Police ang posible nga pagdula sing gahum o pagrepaso sa kasugtanan sa tunga sang mga unibersidad kag Department of National Defense nga nagadumili sa presensya militar o pulis sa sulod sang mga unibersidad. Sa padayon nga pagpamahug, ginapatawag sang Department of Justice ang mga lider sang progresibong organisasyon sa gahum sang subpoena.

Ikaduha na nga tuyo ini sa desperadong pagpahipos sa mga pamatan-on. Sadtong 2018, nag-imbento ang rehimen sang estorya nga “Red

October” o pag-angut sang progresibong kahublagan sang pamatan-on sa armadong kahublagan sang Bagong Hukbong Bayan. Tuyo sini nga pahugon kag himuon nga ilegal ang mga lehitimo kag kritikal nga panindugan sang mga pamatan-on.

Pamatan-on bilang pwersa sang pagbag-o

Ang aktibismo kag radikal nga paminsaron sang mga pamatan-on amo ang pwersa sa pagbag-o, pag-sulong, hustisya sosyal kag demokrasya. Nahadlok ang rehimeng Duterte sa nagahiliusa nga kubay sang mga pamatan-on nga kritikal sa iya rehimen.

Sa kasaysayan, ang mga pamatan-on nga aktibista ang pinakamapag-on nga nagbato sa diktaduryang Marcos sa panahon sang layi militar. Yara sila sa unahan sang maragtason nga Bagyo sang Unang Kwarto (1970), Diliman Commune (1971), mga pag-alsa sang mga estudyante sadtong katapusan sang dekada 1970 tubtub sa unang bahin sang dekada 1980 batuk sa pagtaas sang matrikula kag pagpabalik sang mga kinamatarung sa kampus, kag dalagku nga paghulag sadtong 1983-1986 para sa pagpatalsik sa diktaduryang US-Marcos.

Lakip ang mga pamatan-on sa mga unibersidad sa pinakaaktibo nga nagbato para bungkagon ang mga base militar sang US kag tapuson ang Military US Bases Agreement sadtong 1991. Lakip man sila sa pinakamabaskog nga nagpamatuk sa pag-entra sang Pilipinas sa GATT sadtong 1994 kag polisiya sang todo liberalisasyon kag pribado

“Desperado...” sundan sa pahina 5

"Desperado...", *halin sa pahina 4*

tisasyon sang ekonomya sa idalum sang rehimeng Ramos. Hugot sila nga nakig-isa sa masang anakbalhas sa pagpamatuk sa GATT-WTO sang magpulong ang mga lider sang mga pungsod sang Asia-Pacific Economic Cooperation sa Pilipinas sadtong 1996.

Indi mahikayan ang malaparan nga pagpasakup sa pag-alsa kag pagpatalsik sa rehimeng Estrada. Amo man, daku nga numero sang pamatan-on ang nagpasakup kag nanguna sa mga protesta kontra pork barrel nga nagtapos sa Million People's March sa idalum sang rehimeng Aquino II sadtong 2013. Nagmarka man ang kahublagaan protes-

ta sang mga pamatan-on-estudyante batuk sa mga kaltas sa pondo sa edukasyon.

Sadtong 2017, naduso nga nangin layi ang libre nga matrikula para sa mga pangpubliko nga unibersidad kag kolehiyo. Padayon nila nga ginapamilit ang kahilwayan sa akademya, lakip ang kinamatarung mag-organisa kag magpasakup sa mga organisasyon kag kinamatarung sa hilway nga pagpahayag kag pamamahayag.

Nagapakig-isa sila sa mamumugon kag mangunguma sa mga welga, piket kag mga komunidad. Padayon sila nga nagabato para sa interes sang pumuluyong Pilipino sa pihak sang mga pagpamahug kag

pagpang-ipit sang rehimeng Duterte. Pila nga pamatan-on na ang ginpahug kag gin-ipit. Pila ka beses man nga ginpasakaan sang himuhimo nga kaso ang ila mga lider.

Indi matago ang pagpasakup sang mga estudyante kag pamatan-on sa armadong rebolusyon. Halin sa Katipunan tubtub sa Bagong Hukbong Bayan, kadam-an sang mga rebolusyonaryong suldado sang pumuluyo amo ang mga pamatan-on. Madamu sa mga rebolusyonaryong baganihan naghalad sang ila kabuhi sa edad sang kapagsikon sang pamatan-on. Ginahatagan sila sing pinakamataas nga pasidungog sang blog nga rebolusyonaryong kahublagaan kag pumuluyo. AB

Tuyo nga militarisasyon sa mga kampus, ginpamatukan

San-o man, indi mapahipos ang mga pamatan-on. Padayon nila nga igatibong ang bandera sang kahilwayan sa pagpahayag kag pag-organisa. Sa atubang sing sistematiko kag padayon nga pagpang-ipit sang rehimeng Duterte sa sektor, liwat nila nga ginpakita ang paghiliusa kag panindugan sadtong Agosto 20.

Linibo nga estudyante kag ila mga manunudlo ang nagprotesta sa sulod kag gwa sang mga unibersidad agud pamatukan ang pagpamahug sang militarisasyon sa mga kampus. Ini pagkatapos ipahayag sang Philippine National Police ang suhestyon sini nga dulaan sing gahum ang mga kasugtanan nga nagadumili sang militar kag pulis sa sulod sang mga kampus. Bal-an sang mga akademikong komunidad nga magaresulta ang presensya sang mga pwera pangseguridad sang estado sa malapnagon nga pagpanilag kag pagpamigos sa mga estudyante, manunudlo kag empleyado labi na ang mga kritikal sa rehimen.

Ang matuod, madugay na nagagwa-sulod ang pulis kag militar sa mga kampus sa nagkalainlain nga bahin sang pungsod. Ginagamit nila nga tabon ang mga paghanas kag kumperensya pang-estudyante agud libre nga maghimo sang mga operasyon saywar (nga ginatawag na sini

subong mga "operasyon pang-importasyon") sa sulod sang mga kampus. Luwas pa ini sa ginapamilit nga Reserve Officers' Training Corps, kon sa diin pulu-panahon sila nga nagatanyag sang mga talakayan kag paghanas. Pati ang mga eskwelahan nga sekondarya indi libre sa ila pagpasilabot.

Bilang pagkunderar, naglab-ot sa 7,000 ang naghulag sa "UP Day of Walkout and Action" sa tanan nga yunit sang Unibersidad sang Pilipinas sa bilog nga pungsod. Sa pagpanguna sang Upisina sang Rehente sang mga Estudyante kag UP Rise Up against Tyranny and Dictatorship (UPRise), naghiusa ang mga pamatan-on para pangapinan ang kahilwayan pang-akademiko kag kinamatarung mag-organisa. Naghiusa ang mga upisyal, mga manunudlo, empleyado kag mga organisasyon sa sulod sang unibersidad.

Pareho nga protesta man ang ginlunsar sang mga estudyante sang Polytechnic University of the Phi-

lippines. Bilang pagsuporta, ululupod nga nag-atubang sa masmidya sadtong Agosto 21 ang Alliance of Concerned Teachers kag mga kilala nga propesor halin sa Ateneo de Manila University, University of Santo Tomas, Far Eastern University, UP Diliman kag UP Manila.

Para kontrahon ang pagpamahug, ginpasaka sang bloke ng Makabayan ang House Resolution 223 sa Manubo nga Panalagan sadtong Agosto 12 para kilalahon kag suportahan sang reaksyunaryong estado ang Safe Schools Declaration. Ini deklarasyon nga ginbalay sang mga guberno sa nagkalainlain nga bahin sang kalibutan para sa paghatag sing proteksyon sa mga eskwelahan halin sa mga atake sa panahon sang armadong inaway.

Nagaunod man sini ang importansya sang pagpadayon sang edukasyon sa panahon sang gera kag implementasyon sang kongkreto nga tikang para pamatukan ang paggamit sang militar sa mga eskwelahan. Sa lista sining Agosto 2019, may 95 pungsod na ang nagsuporta diri. Nahimo ang deklarasyon sadtng Mayo 2015 sa Oslo, Norway. AB

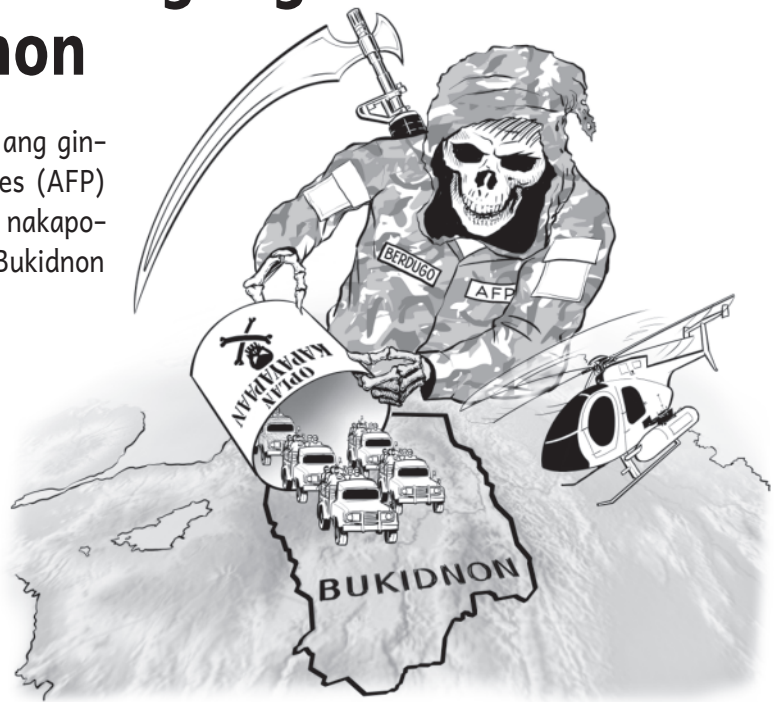
Kinaiya kag katuyun sang mga FMO sang AFP sa Bukidnon

Indi magnubo sa 13 serye o isa kada bulan ang ginlunsar sang Armed Forces of the Philippines (AFP) nga mga “focused military operation” (FMO o nakapokus nga operasyon militar) sa prubinsya sang Bukidnon halin Marso 2018 tubtub Enero 2019.

Ini ang nangin dagway sang pagtinguha sang AFP nga salakayon o palibutan kag “lutuson” ang mga yunit sang Bagong Hukbong Bayan (BHB) sa prubinsya antes magtapos ang 2018. Katung-anan sang tuig, sadtong Agosto 7, 2018, gindeklarar na sini nga “conflict manageable” ang prubinsya kag handa na para “tukuran sang mga proyekto”.

Mga batalyon sang 403rd IBde, isa sa mga brigada nga nakapaidalum sa 4th ID, ang nagapanglihot sa kabukiran sang prubinsya. Erya sang operasyon sang lima ka batalyon (8th IB, 88th IB, 1st Special Forces Battalion, 65th IB kag 58th IB) ang tunga, nakatundan nga bahin kag ang mga lindero sang prubinsya sa Misamis Oriental at Agusan del Sur, amo man ang lindero sini sa Lanao del Sur. Ang ila mga operasyon ginasuportahan sang 43rd Division Reconnaissance Company sang 4th ID. Sa umpisa sang 2019, gin-anunsyo sang 1003rd IBde sang 10th ID nga liwat nila ginapaidalum sa ila mga operasyon ang mga baryo kag komunidad sang Bukidnon sa lindero sang Davao, walay sapayan nga sadto pang 2017 may ginreport nga mga operasyong kombat ang 89th IB kag 16th IB sa nasambit nga lugar.

Amo man, ginahimo nga lugarhanasan sing mga bag-o nga gradweyt nga Scout Ranger, Special Forces kag mga elemento sang CAFGU ang prubinsya, partikular ang kabukiran sang Pantaron nga nagatahi sa anum ka prubinsya (Misamis Oriental, Bukidnon, Agusan del Sur, Agusan del Norte, Davao del Norte kag Davao del Sur) kag nagaserbi nga taludtod sang Mindanao.

Mga kinaiya sang operasyon

Nagalawig ang isa ka FMO sing anum ka adlaw tubtub duha ka semana. Ginalunsar ini pagkatapos ang malawig-lawig nga panahon sang mga operasyon paniktik, saywar kag mga Community Operations for Peace and Development (COPD) sa mga barangay. Ang pangunahon nga operasyon pangkombat nga ginapasakupan sang 150-400 tropang militar ginakumpas sa lebel-brigada tubtub lebel-dibisyon.

Sa mga maniobrang kombat, estilo sang mga tropa ang pagsimpon sang mga kolum halin sa nagkalain-lain nga erya agud matimbangan ang kada isa. Sa isa ka FMO sadtong Disyembre 2018, indi magnubo sa 20 kolum ang ginpahulag. Nagahalin sa wala ginalauman nga lugar ang staging point sang mayor nga pwersa (may kalayuon nga pila ka adlaw nga lakat sa mabudlay nga tereyn). Ginalatas nila ang ginatantya mga lugar nga paborable sa BHB. Mahimo nga magalab-ot sa isa isa tubtub duha ka semana ang “pagpanago” sang mga kolum sang AFP samtang ginadumog sini ang target nga erya.

Isa ka halimbawa ang kampanyang salakay sang AFP sa mga lindero sang Bukidnon, Misamis Oriental kag Agusan del Sur. Naglab-ot sa 400 tropa ang nanglihot sa kagulangan sa tunga sang duha ka barangay (Barangay sang Claveria,

Misamis Oriental kag Barangay Happa sang Impasug-ong, Bukidnon) sa sulod sang duha ka semana. Antes ini, pila ka semana nga nagalakat ang daku nga bahin sang tropa pang-atake nga naghaling sa Barangay Salog sa Esperanza, Agusan del Sur.

Sa lebel-brigada nga operasyon, tatlo tubtub apat nga kolum nga seksyon kadaku (150) ang ginatambak sa target nga erya. Sa lebel-dibisyon, kon sa diin mahimo magumpisa sa gwa sang prubinsya ang operasyon, lima nga kolum nga may duha tubtub tatlo seksyon ang ginatambak sang militar. Kada kolum ginapamunuan sang isa ka tinyente.

Antes ang aktwal nga pagdumog, ginapahulag sang AFP ang ila mga espiya para sudlon ang target nga mga baryo. Masami sila nga nagapakuno-kuno nga nagabaligya sing kon ano nga produkto. Ginapahulag man sang AFP ang mga paramilitar sini agud magpangita sing mga marka kag iban pang talaan sa kagulangan. Ginagamit nila nga basehan ang mga datos nga ginakuha nila halin sa mga nadakpan nga Pulang hangaway para makuha ang lokasyon sang mga taktikal nga base o kampuhan sang mga yunit sang BHB.

Kabahin sang operasyon ang pila ka beses nga pagpalupad sang mga eroplano kag drone pila ka se-

mana antes kag sa kainitan sang aktwal nga operasyong kombat. Na-report ang paggamit sang isa ka magagmay nga eroplano nga may piloto (Cessna), duha ka sari sang *medium-altitude* (9-10 kilometros ang kataas ang lupad) nga drone nga duag puti (dagway sang Reaper kag Predator sang US) kag mas gamay pang *drone* (dagway sang SanEagle). Ginapatihan ang tipo-Reaper nga *drone* ginapanag-iyahan kag direkta nga ginapalupad sang militar sang US nga yari sa pungsod.

Sa mga lugar nga mabudlay lab-uton sang mga suldadong impantri, suportado ang mga operasyon sang mga bomba kag bala halin sa ere sang duha ka sari sang pang-atake nga helikopter (MG-520 kag AugustaWestland 109E) halin sa Tactical Operations Wing (Group 10) sang Eastern Mindanao Command nga nakabase sa Cagayan de Oro. Ginagamit man ang mga helikopter nga UH-1H (Huey) para sa suplay sang pagkaon, bulong kag dugang nga tropa. Sa tiron sang engkwentro, ginabuligan ang mga suportang impantri sang artileri halin sa mga kanyon kag 105mm howitser.

Sa mga operasyon nga ini, ginagamit sang mga tropang militar ang radyo Harris para sa komunikasyon nga *encrypted*. Hugot ang koordinasyon sang mga suldado sa lebel sang platoon. Ang ila mga taktikal nga sentro pang-operasyon (nga ginapalastar sa kapatagan nga mga baryo pero kon kis-a ginapalastar man sa mas mataas nga tereyn para mag-serbi nga poste pang-obserbar) nagaserbi nga mga istasyon medikal kon sa diin ginadapatan sang pauna nga tambal ang ila mga pilason. Sa kampanya nga sini sadtong Disyembre, halimbawa, naghawan sing hulugpaan sang helikopter ang sentro sang operasyon nga nakapatong sa pinakamataas nga tereyn sa ginasalakay nga lugar.

Minilyon nga gasto

Kon kwentahon, indi magnubo sa P10 milyon kada duha ka semana ang ginagasto sang AFP para sa tro-

pa kag mga bala sang baril kag kanyon pa lang sa kada FMO nga ginalunsar sini sa prubinsya. Indi nalakip diri ang mga suldado, pareho sang riple kag masinggan, teleskopyo, radyo, bakpak, uniporme kag botas. Wala man nalakip ang gamit pang-obserbasyon pareho sang radyo pangbase, *generator*, *tool kit* kag iban pa. Wala man diri ang mga gamit-medikal, bulong kag ambulansya kag gasto sa transportasyon gamit ang sikbay nga trak (indi magnubo sa 20 kada FMO).

Indi magnubo sa P3 milyon ang ginagasto sang AFP sa bala pa lang sa isa ka operasyon. Ang kada bala sang ripleng M16 kag M14 nagabalor sang P25, samtang P35 naman ang bala sang Squad Automatic Weapon. Sa isa ka kampanya pag-salakay sadtong 2018, naglab-ot sa 13 ang serye sang mga engkwentro (sa pareho nga opensiba kag depensiba) sa tunga sang BHB kag sang AFP. Ang kada bala sang mortar naman nagabalor sing P10,000.

Minilyon man ang gasto kada pagpalupad sang helikopter kag pagbuhi sang mga rocket kag bala halin diri, nga masami nagaigo sa mga ulumhan sang magagmay nga mangunguma kag kagulangan nga nakapalibot diri. Base sa mga report sang US Air Force sadtong 1013, nagalab-ot sa \$13,634 (P681, 700 sa bayluhanay P50=\$1) ang gasto kada oras nga pagpalupad sang isa ka Huey. Ang gasto naman sa isa ka oras nga paglupad sang *medium-altitude drone* ginatantya nga \$3,624-\$4,762 (o P181,200 tubtub P238, 100). Indi magnubo sa 82 katawo ang ginakinahanglan para sa pagpalupad kag pag-analisa sang mga datos nga nakalap sang nasambit nga *drone*. Ang rocket naman nga ginapalupok sang mga pang-atake nga helikopter nagabalor sang halin P1,500 (Warhead M151) pakadto P3,500 (Warhead M282) kada isa. (Nota: Ang MG-520 mahimo nga magbuhi sang pito nga rocket sa isa ka serye sang pagpamomba.)

Dugang pa diri ang para sa pag-

dul-ong sang suplay nga pagkaon, suportang medikal kag ebakwasyon sang mga patay kag pilason nga suldado, pagtukod sang sentro pangkumand kag madamu nga iban pa.

Dumog para sa mga “proyektong pangkaunlaran”

Ginalunsar ang kampanya pag-salakay sa mga kabukiran sang Bukidnon nga may nakatalana nga proyektong imprastruktura pareho sa dalagku nga dam, planta pang-enerhiya kag sa lugar nga plano plastaran sing komersyal nga plantasyon. Katuyuan sini nga “limpyuhan” ang lugar sang presensya sang BHB para mahapos sudlon ang erya kag palayason ang mga nagapuyo diri. Ang mga erya nga ini mga dutang agrikultural kag dutang ansestral nga ginahamtangan sang mga komunidad sang mga Lumad.

Sadtong Marso 2019, gininawgurahan sang AFP, katuwang ang Cabinet Officer for Regional Development and Security para sa Region 10 nga si Martin Andanar, ang Convergence Areas for Peace and Development (CAPDev) sa Iba, Cabaanglasan. Nakabase ang programa nga ini sa “whole-of-nation approach” nga ginapabugal sang National Task Force to End Local Communist Armed Conflict. Pagadumalahan sang Mindanao PeaceDev Coordinating Group ang CAPDev, isa ka grupo nga ginaharian sang mga upisyal sang 1st, 4th kag 10th ID kag sang 403rd Brigade kag 2nd Mechanized Infantry Brigade, upod ang mga rehiyunal nga upisina sang Philippine National Police. Department of Interior and Local Government, kag National Economic Development Authority.

Sakup sang CAPDev ang masunod nga kabukiran sa prubinsya: Mt. Saldab kag Kapatagan sang Calabugan sa Impasug-ong, Pantaron Range kag Umayam Complex sa Cabaanglasan kag San Fernando, Kintanglad sa Sumilao kag Baungon, Kalatungan sa tunga sang Talakag kag Pangantucan kag Kapatagan

sang West Bukidnon. Ang mga lugar nga ini madugay na nga target nga tukuran sang mga proyekto pang-enerhiya kag komersyal nga plantasyon sang mga daku nga burgesya-kumprador kag ila mga kasosyo nga dumuluong.

Sadtong 2018, hindi magnubo sa 41 planta pang-enerhiya, kadam-an sa mga daku nga suba (*hydro*) ang ginreport nga ginaplano, ginapauswag o indi gani aktwal na nga nagaandar sa prubinsya. Pinakadaku diri ang plano igatukod nga Pulangi Dam V (250 MW) sa Kitaotao. Ginatantya nga lumuron sini ang 40,000 ektaryas nga mga dutang anestral, agrikultural kag kagulangan sa lindero sang Bukidnon kag North Cotabato. Lakip man sa mga proyekto nga ini ang duha ka plantang hydropower sa suba sang Tagaloan sa Santiago, Manolo Fortich nga ginahimo sang Hedcor Bukidnon sang burgesya-kumprador nga pamilyang Aboitiz.

Ang kapatagan sang Calabugao, sa partikular, madugay na nga ginilibod sang reaksyunaryong estado sa dumuluong nga mga debeloper para sa ekspansyon sang ila mga komersyal nga plantasyon. Ara sa Bukidnon ang mga daku nga plantasyon sang pinya kag saging sang Del Monte, Davco kag Dole. Sakup sang mga plantasyon nga ini ang mga komunidad sa Manolo Fortich, Sumilao, Impasug-ong, Libona, Latagan, Maramag kag Quezon. Target sang kumpanyang Del Monte nga palaparon pa ang plantasyon sa Talakag.

Amo man, ginsakup sang mapaniplang nga programang National Greening Program ang kabukiran sang Pantaron, Kitanglad kag Kalatungan. Madugay na nga ginbukas sang estado ang mga kagulangan diri sa mga korporasyon sang mina kag troso.

Nakatalana man nga buhusan ang prubinsya sang minilyon piso nga pondo para sa mga proyektong imprastruktura. Lakip diri ang erport sa Don Carlos nga magaguba

Mga opensiba batuk sa FMO sa Bukidnon

SA GINREPORT SA *Ang Bayan*, 30 armadong aksyon ang ginlunsar sang Bagong Hukbong Bayan-North Central Mindanao Region (BHB-NCMR) sa Bukidnon sa panahon sang mga nakapokus nga operasyon militar sang AFP (Marso 2018-Enero 2019). Baynte sa mga ini direkta nga patama kag bunal sa mga tropa sang FMO.

Pinakamaikit diri ang 14 nga aksyong militar (13 opensiba, isa ka opensiba) nga ginlunsar sang BHB sadtong Disyembre 2018 batuk sa FMO sa lindero sang Bukidnon, Agusan del Sur kag Misamis Oriental. Ginreport sang mga yunit sang BHB ang 17 patay kag duha ang pilason sa mga suldado.

Apat nga armadong aksyon naman ang ginlunsar sang BHB bilang patama sa masobra 300 nga naga-operasyon nga suldado sa magkalapit nga lugar sa Malaybalay City, Impasug-ong kag bahin sang Manolo Fortich sadtong Agosto 2018. Isa ka suldado ang napatay samtang isa ang napilasan. Naglawig ang operasyon sang 1st Special Forces Battalion, 8th IB kag 43rd Division Reconnaissance Company halin Agosto 8-20 sa tuyo nga lutuson ang isa ka yunit sang BHB.

Sa una nga adlaw sang operasyon dumog sang 8th IB sadtong Hulyo 19, 2018, gin-ambus sang mga Pulang hangaway ang mga suldado sa Barangay Busdi, Malaybalay City. Samtang, sa ulihi nga adlaw sang FMO sang 12th Scout Ranger Company sa Barangay Lumintao, Quezon sadtong Hulyo 2018, ginpalukpan sang BHB ang mga suldado. Pito sa mga tropa sini napatay kag anum ang napilasan.

Sa kabilugan, masobra duha ka platun ang natuga nga kaswalti sa kubay sang AFP. Naglab-ot sa 40 ang patay sa mga suldado kag 16 ang napilasan. Nakatigayon man ang BHB sang isa ka aksyon pagsilut sa Dole Philippines sadtong Enero 2019.

Indi sablag ang mga nakapokus kag dumog nga operasyon sang mga suldado para malimitar ang mga armadong aksyon sang BHB. Ginakinhanglan ang maayo nga paniktik kag pagplano para bunalan ang mga pwersa sang kaaway sa isa ka natalana nga panahon.

sa ginatos nga ektaryas nga humayan. Magatabuk man sa prubinsya ang Mindanao Road Sector Project nga nag-igo sa mga ulumhan kag nagpalayas sa ginatos nga mangu-nguma sa ila duta. Nagabalor ang proyekto nga ini sang P25.3 bilyon, nga kadak-an pagautangon sa Asian Development Bank.

Ang mga dalan kag tulay nga ginatukod indi para pauswag ang kabuhi kag pangabuhian sang ordinaryong pumuluyo kundi para padasigon ang transportasyon sang mga produkto halin sa prubinsya padulong sa mga dulungkaan kag pabrika. Halimbawa sini ang bag-o nga dalan sa Alae, Manolo Fortich na may katuyuan nga padasigon ang transportasyon sang mga produkto sang mga komersyal nga

plantasyon halin Bukidnon padulong Mindanao Container Terminal (MCT) sa Tagoloan, Misamis Oriental. Samtang, duha nga proyektong dalan—ang Laak-San Fernando kag Mactan-Miaray—ang aktibo nga ginabatuan sang mga Lumad bangud ginadalasa sini ang ila mga kadutaan.

Ang mga kabukiran sang Bukidnon indi lang dutang anestral sang mga tribu sini kag ginakuhaan sang ila pangabuhian. Diri nagahalin ang duha ka daku nga suba (Pulangi kag Tagoloan) nga nagasuplay sang tubig kag irigasyon sa bilog nga prubinsya. Nagaserbi man nga watershed ang mga ini sang bilog nga Mindanao kag nagasuplay sang 25% sa ginakinhanglan nga enerhiya sa bilog nga isla.

Paglapak sa mga tawhanong kinamatarung sa Bukidnon

Samtang yara sa sentro ang Bukidnon sang mga operasyon pagdumog sang militar, palaba nga palaba ang listahan sang mga krimen sang AFP batuk sa pumuluyo diri. Sadtong 2018, indi magnubo sa lima ang ginpatay kag madamu ang iligal nga gin-aresto nga mga sibilyan. Sining tuig, 13 na ang ginpatay samtang ginatos nga baryo ang ginalighot sang mga suldado.

Pinakaulihi sa nalista ang ginpatay sa mangunguma nga Lumad nga si Jeffrey Bayot sadtong Agosto 11 sa Barangay Bongbungon, Quezon samtang pauli sa iya puluy-an.

Duha ka adlaw antes ini, ginluthang sang duha nga naka-sibilyan nga tropa sang 88th IB sanday Alex Lacay kag Rehard Burgos sa Sityo Pag-asa, Barangay Salawagan, Quezon. Gilayon nga napatay si Lacay samtang nakapalagyo si Burgos. Katapu ang duha ka mangunguma sang Kaugalingaong Sistema Igpasindog to Lumadnong Ogpaan (Kasilo), ang grupong Lumad nga nagapanindugan para sa dutang ansestral.

Pila pa sa mga ginpatay sanday Guillermo Casas, Liovogildo Palma kag Joel Anino sa San Fernando. Napatay naman si Datu Kaylo Bontulan sa pagpamomba sang AFP sa Kitaotao.

Sadtong Hulyo, ginluthang si Datu Mario Agsab sa iya balay sa Sityo Mainaga, Barangay Iba, Cabanglasan. Ginkilala ng mga suspek nga sanday Sammy Diwangan, katapu sang Alamara kag Emboy Gayao, isa nga CAFGU nga uyat sang 8th IB. Si Agsab katapu sang Pigyayungaan, isa ka organisasyong Lumad.

Pagpamwersa kag pagpamilit

Sige-sige man ang pagpamwersa kag pagpalapta sang malisyoso nga propaganda sang rehimeng Duterte batuk sa pumuluyo kag mga nagasuporta sa tawhanong kinamatarung.

Sining Agosto 8 kag 9 nagkadto ang mga katapu sang PNP ang eskwelahan sang anak ni

Kristin Lim sa Manolo Fortich. Ginapangita nila si Lim sa mga ginikanan nga nagahulat sa ila mga anak sa guwa sang eskwelahan. Antes sini, ginsalakay sang 1st Special Forces Battalion ang puluy-an ni Lim sa Barangay Damilag. Si Lim anay tagadumala sang Radyo Lumad.

Naglunsar man sang anti-komunista nga porum ang mga elemento sang 1st SFB sa barangay hall sang Damilag sadtong Agosto 7. Antes ang aktibidad, naglibot ang mga suldado sa komunidad kag nag-anunsyo nga nasulod na kuno sang komunismo ang ila erya.

Sadtong Agosto 2-4 gintipon sang AFP ang mga pamatan-on halin sa Quezon sa tabon nga Youth Leadership Summit agud samaran ang rebolusyonaryong kahublagan. Naglunsar ini sang kapareho nga aktibidad sa sulod sang Bukidnon State University sadtong abre-klase.

Persona-non-grata kag militarisasyon

Nagkalainlain nga barangay sa Quezon ang pwersahan nga ginpadeklarar nga “persona-non-grata” batuk sa BHB. May masobra 300 sibilyan man nga kuno katapu sang mga organisasyong rebolusyonaryo ang ginpasurrender bilang tagasuporta sang BHB.

Ginpasumpa naman sang katampad ang mga residente sang Barangay Merangeran sa Quezon, sa mga barangay sang Lumbayao, Banlag, kag Dagat Kidavao sa Valencia City sadtong Hulyo 28.

Samtang, sadtong Hunyo 22, 30 pamilya sang Barangay Tugaya, Valencia City ang nagbakwit sa ila barangay hall pagkatapos mag-istraping ang tropa sang 403rd IBde sa ila komunidad. Sadtong Marso, gindumog sang 1,600 suldado halin sa 60th IB, 56th IB, 57th IB, 58th IB, 88th IB, Scout Rangers kag 43rd Division Reconnaissance Company ang Cabanglasan kag San Fernando. Antes sini, ginbomba, ginkanyon kag gin-istraping sang AFP ang nasambit nga komunidad.

Sadtong Pebrero 2019, ginpahambog sang AFP nga may 27 barangay na kuno sa prubinsya ang nagdeklara nga “persona-non-grata” ang BHB. Halin sa 2017 tubtub 2018, naglab-ot na sa 295 ang mga sibilyan nga ginpilit nila nga “sumurender” bilang tagasuporta o katapu sang BHB.

Sige-sige ang okupasyon sang mga suldado sa mga sibilyang imprastruktura sa sulod sang mga komunidad. Halin Marso tubtub sa subong, nakakampo ang mga tropa sang 8th IB sa Barangay Bontogon sa Impasug-ong kag sa mga barangay sang Manalog kag Kibalabag sa Malaybalay City.

Sining Agosto, ginsalakay sang mga pwersa sang 8th IB ang Sityo Bendum, Barangay Busdi sang pareho nga syudad.

Luwas diri, nakarekord man ang mga grupo sang tawhanong kinamatarung sang pito nga kaso sang iligal nga pag-aresto sining tuig. Tampok diri ang pagkadakup sang 88th IB sa duha ka menorde-edad sa Sityo Sanggiapo, Barangay Sinuda, Kitaotao sadtong Pebrero 18.

200 pamilya, nagbakwit sa Caramoan

Masobra 200 pamilya halin sa Barangay Lidong, Caramoan, Camarines Sur ang nagbakwit makaligad nga paulanan sang bala kag bomba sang Philippine Air Force ang ila komunidad sadtong Agosto 13.

Para hatagan-rason ang pag-pang-atake, ginpagwa sang mga pasista nga may natabo nga engkwentro sa tunga sang 83rd IB kag mga Pulang hangaway sa lugar, bagay nga ginpanginwala ni Ka Ma. Roja Banua, tagapamaba sang National Democratic Front-Bicol.

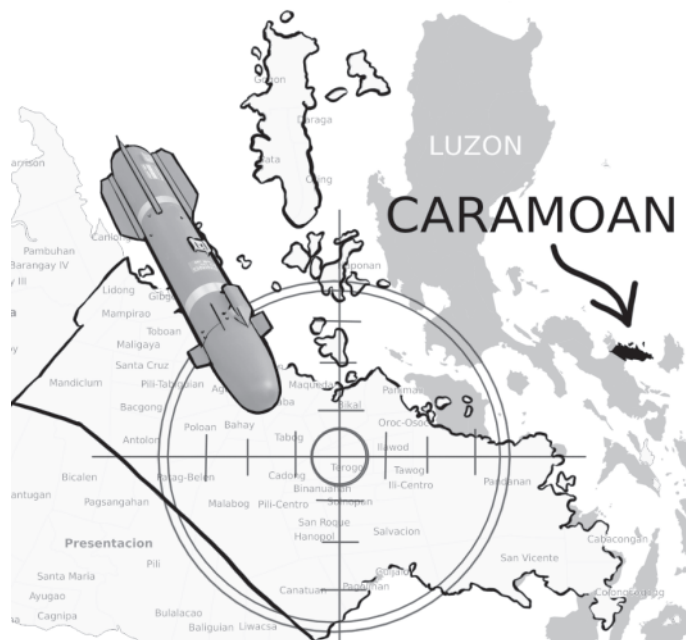
Ginreport man nga sadtong Agosto 14 nga naglab-ot sa 18 mangunguma ang napalayas halin sa mga banwa sang Lopez, Macalelon, Catanauan kag Agdangan sa prubinsya sang Quezon. Ang mga mangunguma nagapanawagan sing pagpataas sa presyo sang kopra kag bilog nga niyog nga ila ginababiligya. Ginpatawag sila sa kampo sang militar kag pwersahan nga “ginapasurrender” bilang BHB.

Masobra 100 suldado naman sang 26th IB ang nagkampo sa mga kabalayan, klinika kag galingan sang mais sa komunidad sang mga Lumad sa Sityo Simowao, Diatagon, Lianga, Surigao del Sur sadtong Agosto 16. Ginapamatukan sang mga residente ang pagkampo bangud sa kakugmat nga dala sang mga suldado. Perwisyo man ang mga ini sa ila anihan. Nagreport man ang mga Lumad halin sa Tubod, Bolhoon, San Miguel nga gin-aokupar man sang militar ang ila mga komunidad halin pa Agosto 17.

Liwat ginsulod sang mga elemento sang 20th IB ang Barangay Capotoan sa banwa sang Las Navas, Northern Samar sadtong Agosto 12. Ginseparar sang mga suldado ang mga residente kag ginpahug nga pagapatyon. Pito ka sibilyan ang ilegal nga ginditine sang pila ka oras kag separado nga gin-interogar kag ginpahug. Tuhtub sa subong nakakampo gihapon ang mga suldado sa mga sibilyan nga imprastruktura sa komunidad.

Pagdukot sa Samar. Gindukot sang mga elemento sang 43rd IB si Nario Lagrimas, mangunguma halin sa E. Duran, Bobon, Northern Samar, upod ang isa pa, sadtong Agosto 8. Makaligad ang pila ka oras, ginbuhian ang upod ni Lagrimas. Tuhtub sa subong, wala pa siya ginpatuhaw.

Pandarahas sa Mindanao. Ginpangita sang mga lalaki nga armado sing mataas nga kalibreng riple si Pedro Arnado, pungsodnon nga upisyal sang Kilusang Magbubukid ng Pilipinas, sa iya balay sa Davao City sadtong Agosto 20.

Ginkadtuan naman sang duha nga nakasibilyan nga elemento sang 1st SFB ang balay ni Francisco “Iko” Pagayaman, 63, sa Barangay Carmen, Cagayan de Oro City sadtong Agosto 16. Si Pagayaman ang tagapangulo sang Kadamay-North Mindanao.

Ilegal nga detensyon. Wala pa gihapon ginahilway ang mag-asawa nga istap sang NDFP negotiating panel nga sanday Alexander kag Winona Birondo bisan pa nga ginbasura na sadtong Hulyo 30 ang himu-himo nga kaso nga *illegal possession of firearms and explosives* nga ginpasaka sa ila. Ginaresto sila sang pulisya nga wala sing mandamyento sadtong Hulyo 23 sa Barangay Maribio, San Francisco del Monte, Quezon City kag ginditiner sa Camp Caringal. Pareho nga may balatian nga diabetes ang mag-asawa. AB

Gina Lopez, nagpanaw na

“ISA KA TUNAY nga abyan sang pumuluyong Pilipino” ang pagbilang sang Partido Komunista sang Pilipinas (PKP) kay Regina “Gina” Lopez. Ini ang pahayag sang PKP sa sulat nga pagpakig-unong sini sa iya pamilya kag mga abyan. Nagpanaw si Lopez sa edad nga 65 sadtong Agosto 19 sa balatian nga kanser.

Nangin sekretaryo si Lopez sang Department of Environment and Natural Resources (DENR) halin 2016 tuhtub 2017. Sa malip-ot nga panahon niya sa DENR, ginbuhos niya ang tanan para pangapi-

nan ang kapalibutan kag pumuluyo nga nagasalig sang pangabuhian diri. Upod siya sa paghimakas batuk sa operasyon sang mga dalagku nga kumpanya sa pagmina kag pagtroso nga nagadambong sa mga kabuki-

ran, nagahilo sa mga suba kag nagasamad sang kadutaan. Hayagan niya nga gindumilian ang open-pit mining kag ginsuspende ang lisensya para mag-opereyt sang madamu nga kumpanya.

Makaligad nga pahalinon si Lopez sa pwesto, gilayon nga ginpanhanugutan ni Duterte ang nauntat nga operasyon sa pagmina kag pagtroso, kag gindula ang gahum sang mga mandu nga nagapangapin sa kapalibutan kag pumuluyo. AB

Piketlayn sa Pepmaco, mapintas nga ginbungkag

SA IKADUHA NGA KAHIGAYUNAN, mapintas nga ginbungkag sang mga pulis ang piketlayn sang mga mamumugon sang Pepmaco sa Calamba, Laguna sad-tong Agosto 19, alas 11:30 sang aga. Napulo'g walo nga obreros ang arbit-raryo nga gin-aresto kag ginkulong lakip ang anum nga babaye.

Natabo ang dispersal samtang yara sa upisina sang National Conciliation and Mediation Board ang mga upisyal sang Pepmaco Workers' Union agud ipa-milit sa negosasyon ang demanda nga regularisasyon para sa mga mamumugon.

Ang pag-aresto lapas sa Department of Justice Memorandum Circular 016 nga nagasaad nga indi mahimo nga basta lang nga kasuhan ang mga mamumu-gon nga nga nagawelga.

Una nga natabo ang mentapintas nga dispersal sadtong Hunyo 28 kon sa adiin 12 obreros ang napilasan. Ginlunsar sang mga mamumugon ang ila welga sadtong Hulyo 4 pa.

Ginhilway man sadtong Agosto 20 ang 18 obreros nga wala ni isa nga kaso nga ginpasaka kontra sa ila. Sa pihak nga kalakasan sang Pepmaco, malig-on gihapon ang buot sang mga mamumugon nga liwat gintukod ang piketlayn. Na-kauntat sa trabaho ang mga mamumugon para ipamilit ang ila regularisasyon kag kaluwasan sa trabaho. AB

FFM sa Isabela

ISANG *fact-finding mission* (FFM) ang ginlunsar sadtong Agosto 8 tubtub 10 sa San Mariano, Isabela makaligad mabalita ang paggrabe sang mga paglapas sa tawhanong kinamatarung sa prubinsya. Ginpangunahan sang grupong Ka-rapatan ang FFM.

Natukiban sa imbestigasyon nga maabot na sa lima nga kumpanya sang mga suldado ang ginpakat sang 95th kag 86th IB sa 15 barangay sang San Mariano, kag apat sa Ilagan City. Sa tabon sang paglunsar sang mga “mga pangkauswagan,” ginapasingki sang militar ang mga operasyon kag paniktik sini sa lugar. Nakarekord diri sang mga kaso sang pagpangbastos, pagkampo sa mga sibilyan nga imprastruktura, pataratas nga pagpamaril, ilegal nga pagpang-aresto kag detensyon.

Pinakagrabe sa mga ini ang pag-istraping sang 95th IB sa balay sang isa ka lider mangunguma sa Sityo Disiguit, Gangalan, San Mariano sadtong Hul-yo. Ara sa sulod sang balay ang iya asawa, duha ka anak kag duha ka tuig nga apo sang matabo ang insidente.

P113.7 M-balor sang mga libro, nakatambak sa DepEd

GINKUNDENAR SANG ACT Teachers Partylist ang Department of Education pagkatapos madiskubrehan nga wala pa napanagtag sa mga estudyante ang masobra P113.7-milyon nga balor sang mga libro pang-eskwela. Ginpakama-laut man sang grupo ang maanomalya nga P254-milyon nga balor sang mga kontrata nga ginsulod sini sa pagbakal sang mga libro nga mga sayup ang unod.

“Paliwat-liwat nga ginahambalan ang mga manunudlo nga magkinot kada magpanawagan sila sing dugang nga sweldo, pero mismo ang ahensya sa edukasyon ang nagapatuyang sang pondo,” siling ni Rep. France Castro sang ACT. Ginreport sang mga manunudlo nga nagagasto sila halin sa ila mga bulsa para mahatagan sang kopya sing mga tulun-an ang ila mga estudyante.

Malaut pa, padayon nga ginabuhinan sang rehimeng Duterte ang pondo para sa mga libro kag iban pang gamit sa pagtudlo. Nagnubo halin P3.04 bil-yon sadtong 2017, pakadto P2.99 bilyon sadtong 2018 kag P1.84 bilyon su-bong nga tuig ang badyet para diri.

3 patay, ginatos ilegal nga ginditine sang PNP sa Baseco

SA MANDU SANG meyor sang Maynila nga si Isko Moreno nga limpyuhan ang Baseco Compound nga pugad kuno sang droga, gin-salakay sing ginatos nga pulis ang lugar sadtong Agosto 11.

Ang Baseco amo ang komuni-dad sang imol nga makit-an sa kahabaan sang Manila Bay. Sad-tong Marso pa target nga pala-yason ang linibo nga residente diri agud ipatuman ang reklama-syon sang Manila Bay nga sakup ang 200 ektaryas sang Baseco.

Gamit ang paltik nga kam-panya “kontra droga”, pwersahan nga gintipon sang PNP sa higad-dagat ang 700-1,000 residente sang Baseco. Indi magnubo sa 21 ang gin-aresto samtang tatlo ang napatay pagkatapos kuno nga “nagbato”.

Ini man ang ginhimo sa Anti-polo City sadtong kaaganhon sang Agosto 11. Gintipon sang mga pulis kag suldado sang 2nd ID ang 80 indibidwal nga lakip kuno sa listahan sang ila ginapanilagan. Ginpahapa sila, ginpatumtuman sang pusil kag pilit nga nagpa-*drug test*. Ginhalughog man ang kabalayan sang mga residente kag ginkumpiska ang ila mga selpon nga wala sang mandamyento.

Nag-ani sang pagpakamalaut ang sobrang pag-abuso sa gahum sang PNP kag AFP sa ila mga “kontra-droga” nga operasyon. Suno sa Karapatan, ang amo nga mga tikang nagalab-ot- lang sa pagpadayon sang madugo nga “gera kontra-droga” sang rehimen kag wala pili nga paglapas sang tawhanong kinamatarung.

Halin Hulyo 2016 tubtub Mayo 2019, masobra 6,000 na ang narekord nga ginpatay sang PNP samtang masobra 27,000 ang mga kaso sang pagpatay nga ginapatihan kahimuan sang mga death squad sa paltik nga gera kontra-droga.

Adlaw sang Pagkasubo para sa Negros

GINLUNSAR sang Defend Negros #StopTheAttacks Network ang “Pambansang Araw ng Pagluluksa at Protesta” sadtong Agosto 20 agud kundenahon ang lapnagon nga pagpamatay kag iban pang pagpang-atake sa mga sibilyan sa Negros.

Ginpangunahan sini ang mga paghulag sing ginatos nga indibwal sa nagkalainlain nga bahin sang pungsod lakip ang Metro Manila, Albay, Camarines Sur, Camarines Norte, Sorsogon, Masbate, Laguna, Iloilo, Dumaguete, Cebu, Bacolod kag sa isla sang Negros. Naglunsar man sang kapareho nga mga protesta sa US, Australia kag Hongkong agud makig-isa sa panawagan nga untaton na ang pagpamatay.

Nagalab-ot sa 226 mangunguma ang ginpatay sang mga pwersa sang estado halin nga magpungko si Duterte sa poder—90 sa ila sa isla sang Negros. Labing ulihi sa mga biktima amo si Joshua Philip Partosa, 20, estudyante sang Grade 11 sa Bo-

locboloc High School nga ginpatay sang apat nga kalalakihan sadtong Agosto 15.

Pasulod sadto si Partosa upod ang duha pa niya nga utod sa eskwelahan sa Purok 2, Barangay Boloboloc, Sibulan, Negros Oriental sang paulanan sila sang bala sang mga kriminal. Malapitan siya nga ginluthang sing tatlong beses kag ginbuno sa liog. Suno sa mga pulis, imbwelto kuno si Partosa sa mga kaso sang pagpangbuno sa Dumaguete, bagay nga mabaskog nga ginpanginwala sang iya amay. Sa pareho nga adlaw, ginpatay man si Fernando Toreno, anay konsehal sang Barangay Kumaliskis, Don Salvador Benedicto, Negros Occidental. AB

Dengvaxia, ginpaboran ni Duterte

MAKALIGAD MAGDEKLARA ang Department of Health (DOH) sadtong Agosto 6 nga may epidemya nga dengue, gilayon nga ginduso ni Rodrigo Duterte ang liwat nga pagpabakuna sang kabataan sang Dengvaxia. Sa pihak ini sang maanomalya nga programa sa pagpabakuna nga ginapatihan nagpatay sa di magnubo sa 26 Pilipino nga bata halin Abril 2016 tubtub Pebrero 2018.

Ginpamatukan sang mga duktor kag grupo sang mamumugon medikal ang panibag-o nga duso sang pagbakuna. Siling nila, dapat unahon ang pamugong nga mga tikang sa paglapta sang dengue. Indi matapna sang pagbakuna ang subong nga epidemya bangud pila ka tuig pa antes ini magkaepekto.

Dugang pa nila, mangin epektibo lang ang kampanya kontra-dengue kon hatagan prayoridad sang mga lokal nga guberno ang pagpamtuman sang ginpresentar nga mga tikang. Malahalon man ang badyet para sa serbisyo sa ikaayong lawas pareho sang sweldo sang mga mamumugon medikal sa lebel-barangay kag mga duktor sa komunidad nga nagalab-ot sa mga malayo kag imol nga komunidad.

Sining ikaduha nga semana sang Agosto, naglista ang Pilipinas

bilang may pinakamadamu nga kaso sang dengue sa Southeast Asia. May 620 pasyente na ang namatay sa balatian, nga mahimo tani napunggan bangud Enero pa lang ginreport na ang pagdamu sang mga nagbalatian. Tuman nga ulihi na sang mag-anunsyo ang DOH sang mga tikang sa pagtapna sini.

Una nga ginpamatukan sang mga mamumugon medikal kag duktor ang pagpabakuna sang Dengvaxia sa halintang pa lang sang pagtuon. Wala pa sang napanabat sa anomnalya nga ini. Masobra 870,000 kabataan ang gin-eksperimentuhan sang kumpanya nga Sanofi Pasteur, nga may kriminal nga rekord sang pagpanuhol sa mga duktor kag guberno, kag paglapas sa mga makatawo nga sukatan para mapalusot ang ila ginapauswag nga mga bulong. AB

Bagong pasilidad para sa militar sang US

GINPAHUGOT SANG US ang kontrol sini sa militar kag pulis sang Pilipinas makaligad nga kasugtan ang pagtukod sa pungsod sang pasilidad para sa “gera kontra-terorismo”

Sining Agosto 15, ginpirmahan nanday US Embassy Deputy Chief of Mission John Law kag Philippine National Police (PNP) Director General Oscar Albayalde ang kasugtanan para sa pagtukod sang sentro sa paghanas sa sulod sang Philippine National Police Academy sa Silang, Cavite. Naghatag ang US sing P520 milyon para sa konstruksyon kag operasyon sini.

Nagaserbi nga dugang nga base para sa militar sang US ang nasambit nga pasilidad.

Dugang pa ini sa ila base sa Marawi City kag iban pang kampo sang Armed Forces of the Philippines (AFP) sandig sa nakasugtanan sa idalum sang Enhanced Defense Cooperation Agreement.

Nagaayon man ang pagtukod sang pasilidad nga ini sa disenyo sang US nga direktang uyatan kag kontrolon ang mga operasyon “kontra-terorismo” sa Pilipinas kag mga pungsod sa Southeast Asia. Indi lang mga tinawo sang PNP kag AFP ang pagahanason sa sulod sang nasambit nga pasilidad. Pagadalhon man diri sang US sa pungsod ang mga papet kag kaalyado nga hukbo sa Southeast Asia agud ipaidalum sa indoktrinasyon kag paghanas sa pagkilala kag pagbato sa ginabilang sini nga “terorista”. Magahulag ang mga hukbo nga ini bilang mga tinawo sang militar sang US.

Ginpromisa na ni Albayalde nga una niya nga ipaidalum sa paghanas ang lima nga bag-ong tukod nga batalyon sang PNP Special Action Force (SAF). Madumduman nga sadtong 2014, ang militar sang US man ang likom nga naghanas sa duha ka kumpanya sang SAF sa Zamboanga City nga ginpa-operasyon sa Mamasapano, Maguindanao kon sa diin 44 pulis ang napatay. AB

Mga protesta sa Hongkong batuk sa ekstradisyon

Padayon nga nagalunsar sang higante nga mga demonstrasyon ang milyon nga pumuluyo sang Hongkong para ipakita ang ila pagbato sa ginratsada nga pag-amyenda sang administrasyong Lam sa layi nga ekstradisyon. Katuyuan sang hagna nga pahanugutan ang pagpasa sang mga indibidwal nga may kaso sa China agud didto ibista. Nag-umpisa ang mga daku nga protesta sadtong Hunyo.

Para sa mga residente sang Hongkong, ginalapakan sang hagna nga ini ang awtonomiya sang lugar nga ginabilang nga “espesyal nga rehiyon administratibo”. Ginapamilit nila ang pagrespeto sa nagaluntad nga “one country, two systems” (isa ka pungsod, two ka sistema) nga naghatag sa Hongkong sang awtonomiya kag separado nga sistemang ligal sa China.

Nagrurok ang mga paghulag sadtong Agosto 11 kon sa diin masobra duha ka milyon ang nagprotesta. Nagsugod ang protesta nga matawhay sa pihak sang pagpang-i-pit sang pulisya. Liwat nga nagrurok ang mga paghulag sadtong Agosto

18, kon sa diin naglab-ot sa 1.7 milyong residente ang nagbuhos sa mga karsada.

Yara sa ika-11 semana na ang mga protesta. Sa panahon nga ini, madamuan ang gin-aresto ang mga ralyista kag ginalight pati ang mga pilason na nagpabulong sa mga ospital. Ginpasakaan sila sang mga kaso kriminal, kag agud pahabaon ang ila pagkabilanggo ginbansagan nga “kinagamu” ang ila paghulag.

Akig katama ang mga residente sang Hongkong sa pagpakatiga sang administrasyon kag ang pagbalibad sini nga makigdayalogo o makigkompromiso. Walay sapayan gindeklarar nga “patay na” ang

hagna, wala sing ginahimo si Lam para dalayon na ini nga iatras.

Suno sa International League of Peoples’ Struggle (ILPS), ang kahublagan batuk sa ekstradisyon demokratiko kag ginapasakupan sang malapad nga alyansa sang mga organisasyon nga nagkalain-lain nga lebel sang pangpulitika nga kamuklatan kag kahandaan.

Nakasentro ang mga protesta sa pagpamatuk sa ekstradisyon kag kalakasan sang pulis sa mga raliyista. Pero ginaigo man diri ang pila nga mga basehan nga isyu nga ginaatubang sang pumuluyo pareho sang kawad-on sang disente nga trabaho kag puluy-an, manubo nga sweldo, mahaba nga oras sang pagtrabaho, mataas nga presyo sang balaklon kag iban pa.

Ginbuyok sang ILPS ang mga residente sang Hongkong nga magpursiger sa ila pagbato samtang mangin mapagbantay sa dumuluon nga gahum pareho sang US nga nakisakay sa isyu para dabukan ang pagseparar sang Hongkong sa China. AB

Sunog sa kagulangan sang Amazon, nakaalarma

MASOBRA DUHA KA SEMANA na ang wala untat nga sunog sa kagulangan sang Amazon sa Brazil sining Agosto. Sa tuig nga ini, naglab-ot na sa 72,843 ang ginreport nga numero sang sunog sa kagulangan sang pungsod. Katunga sini sa Amazon. Ang numero sang sunog nagdamu sang 84% kumparar sa nagligad nga tuig base sa mga report sang National Institute for Space Research sang Brazil.

Ang kagulangan sang Amazon may kalaparon nga 550 milyong hektaryas (20 beses nga mas daku sa kadutaan sang Pilipinas). Ini ang pinakamalapad nga kagulangan sa bilog nga kalibutan kag nagasakup sa siyam nga pungsod. Pinakadaku nga bahin sini ara sa pungsod Brazil. Puluy-an ini sang 10% sang mga tanum kag hayop sa kalibutan. Ginatantya nga nagasuplay ini sang 20% sang oxygen nga ginagamit sang mga tawo sa bilog nga kalibutan. Bangud diri, nakabulig ang Amazon sa pagmentinar sang madasig nga pagpanubo sang temperatura sang planeta. Dugang diri, nagaserbi nga

puluy-an ang Amazon sang 400 tribu.

Luwat sa mga sunog, padasig nga padasig ang pagkasamad sang Amazon bangud sa mga pagsulod sang mga proyekto sa mina, dam, karsada kag iban pa.

Makapila ka beses na nga ginaganyat sang presidente nga si Jair Bolsonaro ang mga manugtroso, rantsero kag mga mangunguma nga magpalapad kag kontrolon ang Amazon. Amo man, ginbuhinan niya sang \$23 milyon ang badyet sang Brazil sa pagprotektar sa kapalibutan. Nagnubo man sang 70% ang operasyon inspeksyon sa Amazon.

Ginkuha man niya sa mga tumandok ang pag-atipan sang Amazon sa gahum sang isa ka mandu ehekutibo.

Ginpangunahan man sang iya anak nga si Flavio, nga isa ka senador sa Brazil, ang reporma sa layi sa kagulangan nga nagakuha sa obligasyon sa mga mangunguma sa Amazon nga ipabilin ang kagulangan sa 50-80% sang ila pagpanag-iyang sang duta.

Pinakadaku nga rason sa pagkasamad ang ekspansyon sang mga proyektong imprastruktura pareho sang mga dalan kag mga plantang *hydroelectric*. Isa sa labing gin-igo sini ang lugar nga Para nga ginaturkuran sang dalan nga BR163 nga nagasugpon sa Amazon kag dam sang Belo Monte. Sadtong 2017, may plano ang Brazil nga magtukod sang masobra 40 dam nga *hydroelectric* antes matapos ang 2020. Sa kabilugan, ang Amazon nakalbo na sang 15% bangud diri. AB